Wapens ‘beschieten’

Vanaf dit jaar komt het niet meer voor dat illegale vuurwapens zonder onderzoek worden vernietigd. Een regionaal expertisepunt neemt ze in en ‘beschiet’ ze, zodat er hulzen met sporen beschikbaar komen. Het aantal wapensporen dat jaarlijks in het registratie-systeem IBIS terechtkomt, zal daarmee naar verwachting verdubbelen.

Tekst: Joan Kurpershoek
Infographic: Infographica
Foto’s: NFI en Harro Meijnen / Blauw

Sporen op de hulsbodem, het slaghoedje en eventueel het gebied daaromheen leveren een unieke combinatie op.

Onderzoek aan illegale wapens verschaft soms duidelijkheid over eerdere schietincidenten, maar ook over illegale wapenstromen. Het kan helpen de illegale handel te traceren. "Stel, je ontdekt dat een vuurwapen gemaakt is bij *Fabrique Nationale* in België, dan kun je daar vragen aan wie zij het verkocht hebben", zegt Alex Korte, coördinator van het Landelijk Platform Vuurwapens (zie kader 'Vuurwapens weg?'). "Als je daarna probeert het traject naar Nederland te volgen, ontdek je wellicht waar het wapen het illegale circuit is ingegaan. Voer je een vuurwapen zondermeer af en vernietig je het, dan mis je dus al die onderzoekskansen." Toch kwam dat afgelopen jaren vaak voor. De verbalisant die op straat een vuurwapen tegenkwam, moest dat volgens de landelijke procedure afgesproken in 2000, inleveren bij een expertisepunt. Dat zijn regionale bureaus die daarvoor speciaal zijn ingericht. Maar het afgelopen decennium waren die er nog niet of nauwelijks. "Op een gegeven moment moest de politiemedewerker toch van dat wapen af, dus liet hij of zij het maar ophalen om het te laten vernietigen. Maar niet op verzoek van Justitie, want die was er niet bij betrokken."

Bestuurlijke stroom

Het wapen werd afgevoerd via de 'bestuurlijke stroom', een informele benaming voor het afhandelen van vuurwapens die niet officieel 'in beslag' waren genomen. Gevonden bijvoorbeeld, op straat of in een woning, los van een delict, een schietincident, of andere verdachte omstandigheden. De politie kon die wapens zonder tussenkomst van het OM en zonder nader onderzoek laten vernietigen. Om dat verder te voorkomen, heeft de Raad van Korpschefs besloten dat voortaan elk illegaal vuurwapen dat bij de politie terechtkomt, strafrechtelijk in beslag wordt genomen. Daarmee verdwijnt dus het fenomeen 'bestuurlijke stroom'. Het worden allemaal 'gerechtelijke wapens'. Daardoor valt het vervolgtraject vanzelf onder de verantwoordelijkheid van het OM en blijft de mogelijkheid bestaan om het wapen te onderzoeken en de gegevens ervan op te nemen in het landelijke registratiesysteem IBIS en de Landelijke Verzameling Kogels en Hulzen (LVKH). De LVKH is een fysieke verzameling van kogels en hulzen afkomstig van schietincidenten. Een deel van de sporen daarop is gedigitaliseerd in IBIS. In beginsel wordt elk scherpschietende vuurwapen 'beschoten', zodat er hulzen met sporen beschikbaar komen. Om de interne afhandeling van de wapens te kunnen volgen, moeten zij worden

■ 'Vuurwapens weg?'

Het Landelijk Platform Vuurwapens is een samenwerkingsverband van overheidsdiensten, met vertegenwoordigers van onder andere douane, marechaussee, regiopolitie, KLPD, NFI en de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Het platform valt onder verantwoordelijkheid van de Raad van Korpschefs. Op haar verzoek zijn de nieuwe omgangsregels voor vuurwapens opgesteld. Aanleiding was een rapport, vorig jaar uitgebracht door de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid en de Auditdienst van het ministerie van BZK: 'Vuurwapens weg? Een onderzoek naar de afhandeling van vuurwapens en munitie door de politie en het OM'. Een van de conclusies luidde dat er niet altijd zicht was op waar een wapen zich bevond, in de route naar een juiste afhandeling. Daarin was verbetering mogelijk, getuige de aanbevelingen naar aanleiding van dit rapport. Onder andere door de invoering van het regionale bureau, invoering van registratie én van strakkere procedures. Door de aanbevelingen over te nemen, zal de informatiepositie omtrent internationale wapenstromen verbeteren, is de verwachting.
Het Landelijk Platform Vuurwapens en de Raad van Korpschefs houden in januari voor de politiekorpsen een voorlichtingssessie over dit onderwerp, bij vts Politie Nederland in De Bilt.
Meer informatie? Zie het virtueel kantoor op PolitieKennisNet van het Landelijk Platform Vuurwapens.

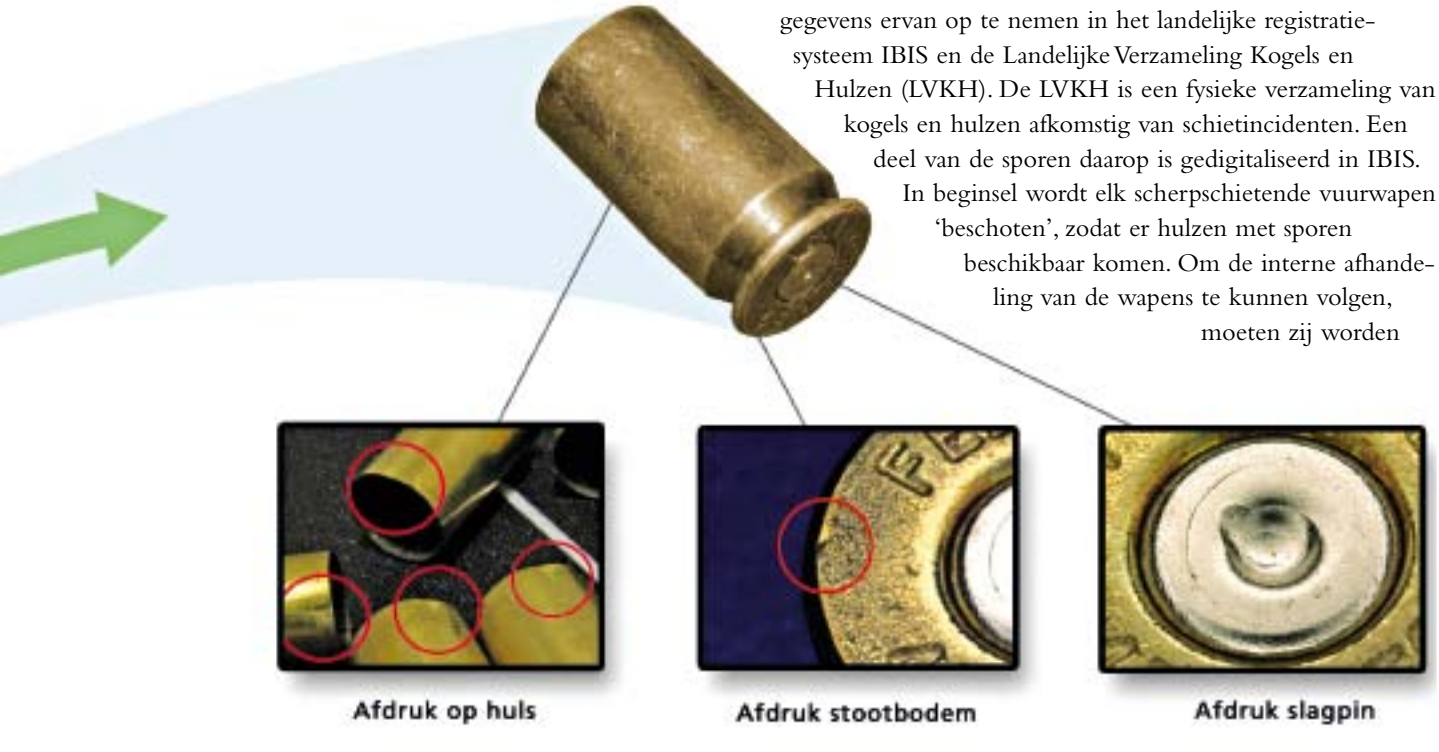

>>

>>

IBIS in cijfers

- Jaarlijks worden in IBIS hulzen van ongeveer twaalfhonderd vuurwapens vergeleken. Het aantal gevonden en in beslag genomen vuurwapens dat jaarlijks op het politiebureau belandt, is weliswaar een veelvoud, maar die zijn niet allemaal even relevant om te onderzoeken.
- Het NFI krijgt jaarlijks materiaal van ongeveer vijfhonderd schietincidenten. Merendeels alleen munitiedelen, hulzen en kogels. In zo'n honderd gevallen is er een wapen bij.
- De Landelijke Verzameling Kogels en Hulzen wordt jaarlijks aangevuld met materiaal van zo'n driehonderd schietincidenten waarbij geen wapen is aangetroffen. Gemiddeld wordt tien procent daarvan later alsnog gekoppeld aan een vuurwapen, tien procent aan een ander schietincident.

ingeleverd bij het Regionaal Bureau Wapens en Munitie (RBWM), waarover elk korps dit jaar moet beschikken. Daar krijgt elk wapen een registratienummer. Een medewerker van het OM komt daar naartoe om te beslissen wat ermee moet gebeuren.

Deze nieuwe 'proceslijn', een aanbeveling van het Landelijk Platform Vuurwapens (LPV) aan de Raad van Korpschefs, is ingegaan per 1 januari 2010. Toch gebeurt de invoering in een aantal regio's geleidelijk, omdat nog niet alle politiekorpsen beschikken over een RBWM. Dat zat al in de planning, aldus Korte. "Het was tevoren al duidelijk dat niet ieder korps dit per 1 januari op orde zou hebben. Daar hebben we rekening mee gehouden. Het moet in de loop van 2010 zijn beslag krijgen, dus dat wordt een hele uitdaging voor de korpsen." Dit betekent echter niet dat de nieuwe omgangsregels voor illegale vuurwapens worden uitgesteld. Zolang het RBWM niet klaar is, moet het korps samen met het OM een tijdelijke oplossing zoeken voor de verwerking daarvan.

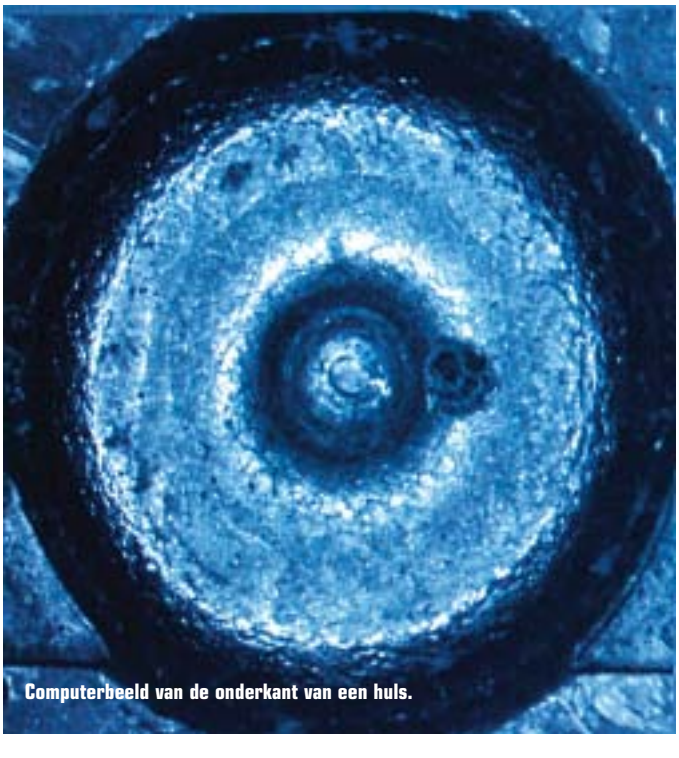

Computerbeeld van de onderkant van een huls.

Korte spreekt zelf liever van 'expertisepunten' dan van bureaus, omdat die flexibeler zijn in te passen in toekomstige organisatievormen, bijvoorbeeld een bovenregionaal servicecentrum voor forensische expertise. Maar wat het ook wordt, voor sommige korpsen is de personele invulling een probleem. Toch staan zij er niet alleen voor, al blijven zij wel verantwoordelijk. Het LPV wil hen begeleiden bij het zoeken naar een oplossing, als dat nodig is. Eventueel naar voorbeeld van al bestaande bureaus of expertisepunten bij andere korpsen, zoals de interregionale samenwerking van de Noordelijke Recherche Eenheid (NRE).

Team Vuurwapens

De NRE ontstond drie jaar geleden, toen de drie noordelijke politieregio's Drenthe, Friesland en Groningen besloten de krachten te bundelen. Het doel was meer expertise en ondersteuning voor de opsporing. De NRE ondersteunt nu de korpsen op verschillende gebieden, waaronder financiële en forensische opsporing, telecombeheer, kinderporno, coldcases en vuurwapens. Voor dat laatste is het Team Vuurwapens ingericht, dat nu feitelijk als een expertisepunt functioneert. "Wij horen van het Landelijk Platform Vuurwapens dat we het goed doen, dat we zelfs een soort voorbeeldfunctie vervullen", zegt coördinator Jaap Bouman. "Daar zijn wij best een beetje trots op. Wij heten dan wel geen 'Regionaal Bureau Wapens en Munitie', maar we nemen als expertiseteam die functie wel waar. Daarmee hebben we dit in één klap geregeld voor de noordelijke korpsen. Voor ons is de overgang naar de nieuwe regels dus niet zo groot. Wij zijn er eigenlijk wel klaar voor."

Bouman legt uit: "Alle vuurwapens komen bij ons terecht, we willen eigenlijk niet dat ze langer dan 24 uur op een politiebureau blijven liggen. We houden korte lijnen met justitie en we proberen te zorgen voor een vlotte doorstroming, zodat de wapens snel bij IBIS terechtkomen om beschoten te worden. We streven ernaar dat een wapen na ongeveer dertig dagen doorgaat naar het KLPD, voor opslag óf vernietiging." Het team pleit ervoor vuurwapens waarvan de schutter onbekend is, zeker nog tien jaar te bewaren. "Mogelijk zijn hiermee meer schietincidenten geweest, waarnaar nog onderzoek gedaan moet worden."

"Doordat wij korte lijnen hebben met IBIS-werkstation Arnhem en doordat we echt alle wapens inzamelen om te laten beschieten, bouwen wij veel expertise op", zegt collega-coördinator Arie Benne van de NRE. "Daardoor kun je zaken aan elkaar gaan linken en collega's adviseren." Hij wijst op een schietin-

Huls onder de microscoop voor vergelijkend onderzoek.

cident waarbij alleen een huls was gevonden. "De meeste collega's denken dan: 'Een huls, verder hebben we helemaal niets.' Maar door op die huls verder te rechercheren, hebben wij die zaak kunnen oplossen. Wij hebben de huls digitaal laten inlezen in IBIS en natuurlijk hoop je dan op een treffer. Dat gebeurde niet meteen. Maar na een half jaar kregen we een telefoontje uit Rotterdam-Rijnmond. Men had daar van een verdachte een vuurwapen in beslag genomen en dat wapen werd gelinkt aan de huls die wij in ons werkgebied hadden aangetroffen. Die man is toen daarover gehoord als verdachte en dan weet je ook waarom dat schietincident heeft plaatsgevonden. Daar doe je het voor."

Toeloop IBIS

IBIS, het *Integrated Ballistics Identification System*, fotografeert en registreert sporen op patroonhulzen en vergelijkt die vervolgens razendsnel met oudere sporen in de database. Omdat nu alle illegale wapens 'strafrechtelijk' zijn, zal het aantal dat in IBIS moet worden onderzocht, waarschijnlijk verdubbelen. IBIS kijkt naar de sporen op de hulsbodem, het slaghoedje en eventueel het gebied daaromheen. Vindt het sporen in de database die daar erg op lijken, dan geeft het die weer in de eerder genoemde lijst met 'hits': hulzen die mogelijk in hetzelfde wapen hebben gezeten. Dat kan waardevolle informatie zijn voor het tactisch onderzoek. Uiteraard geldt dat ook wanneer er geen hit is; het onderzoek kan zich dan snel concentreren op andere sporen.
IBIS Nederland werkt vanuit het NFI, waar ook de database is gevestigd, plus vijf regionale werkstations waar politiekorpsen illegale wapens kunnen laten onderzoeken: Arnhem, Tilburg, Krimpen aan den IJssel, Voorburg en Amsterdam. De werkstations worden - in samenwerking met het NFI - bemand door technisch rechercheurs uit die regio's. Zij doen onder andere proefschoten, zodat IBIS met de hulzen die dat oplevert, op zoek kan naar overeenkomstige sporen.
Behalve in de Nederlandse database, kan er sinds oktober 2009 ook internationaal naar hits worden gezocht. Nederland, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Engeland en Spanje hebben hun IBIS-databases met elkaar verbonden, via een Interpol-server in Lyon. Daarmee stellen zij hun duizenden vuurwapensporen ter beschikking aan elkaar.
"Er is meer en meer behoefte om dit soort onderzoeken ook over de grens uit te voeren", zegt Rob Hermsen, wetenschappelijk onderzoeker bij het NFI, afdeling Fysische en Chemische Technologie. "Als je een Engelse verdachte hebt met een wapen, kun je nu zelf in de Engelse database kijken. Voorheen moesten we eerst bepalen waar die verdachte woonde en dan moesten we nog eens Londen benaderen, of Birmingham, of Manchester. Daar ging veel tijd in zitten."
De internationale database van IBIS is dag en nacht bereikbaar. De huidige rechtstreekse zoekopdracht in een buitenlandse database neemt slechts een 'uurtje' in beslag per land, schat Hermsen. "En dat functioneert prima. Wij hebben net nog een test gedaan met Madrid. We hebben van hun wat stukken gekregen met de vraag om die in te lezen. Daarmee vonden we inderdaad vergelijkbare sporen terug in Spanje. Die kwamen netjes op nummer één van de hitlijst."

Plastic kopieën

Gegevensuitwisseling blijft ook mogelijk met landen die geen IBIS hebben, of niet meedoen aan het internationale verdrag. Dat gebeurt handmatig, met een 'vergelijkend onderzoek'. In

>>

>>

IBIS ook in grote zaken

Met het vergelijken van vuurwapensporen kun je soms ook grote zaken oplossen, zegt technisch rechercheur Gerard Engel, werkzaam op IBIS werkstation Tilburg. Hij verwijst naar een zaak uit Amsterdam.

Het was augustus 2004 toen Engel gebeld werd door een automonteur in Tilburg, dat hij twee pistolen had aangetroffen in een leaseauto die gerepareerd moest worden. De auto was in maart in Utrecht ontvreemd en later bij een parkeermeter in Amsterdam weggesleept, omdat de bonnen zich opstapelden en er almaar niet betaald werd.
De politie bracht de pistolen naar het werkstation, maar die bleven daar nog geruime tijd liggen. "Wij hadden het erg druk en konden daar niet al te veel prioriteit aan geven", aldus Engel, die op dat moment nog met Drugfire werkte. Dat was de voorganger van IBIS, maar vergelijkbaar.
In oktober kwam Engel toe aan het proefschieten en het vergelijken van de huls in de sporendatabase. "Tot mijn verbazing kwam daar een heel mooie hit uit." Omdat het werkstation niet kan zien bij wat voor zaak een hit hoort, belde hij het NFI. Dat kan op dat moment meekijken in het systeem. Engel: "Daar zeiden ze: 'Een schitterende hit, we zullen eens even kijken waar dat van is.' En toen werd het even stil... Ze zeiden: 'Bel maar heel snel naar Amsterdam.' Het bleek dat met een van deze twee wapens Willem Endstra was vermoord. Dat is eigenlijk de grootste en mooiste hit die ik ooit in Drugfire of in IBIS heb gehad. Dan lopen wel even de koude rillingen over je rug." Voor Engel hebben deze systemen hun waarde inmiddels wel bewezen. "Al liggen de hits niet altijd voor het oprapen, er komen meer wapens binnen dan er hits zijn. Maar ook geen hit kan nuttige informatie zijn; dat je bijvoorbeeld een bepaald wapen kunt uitsluiten, kan een positieve wending zijn in een onderzoek."

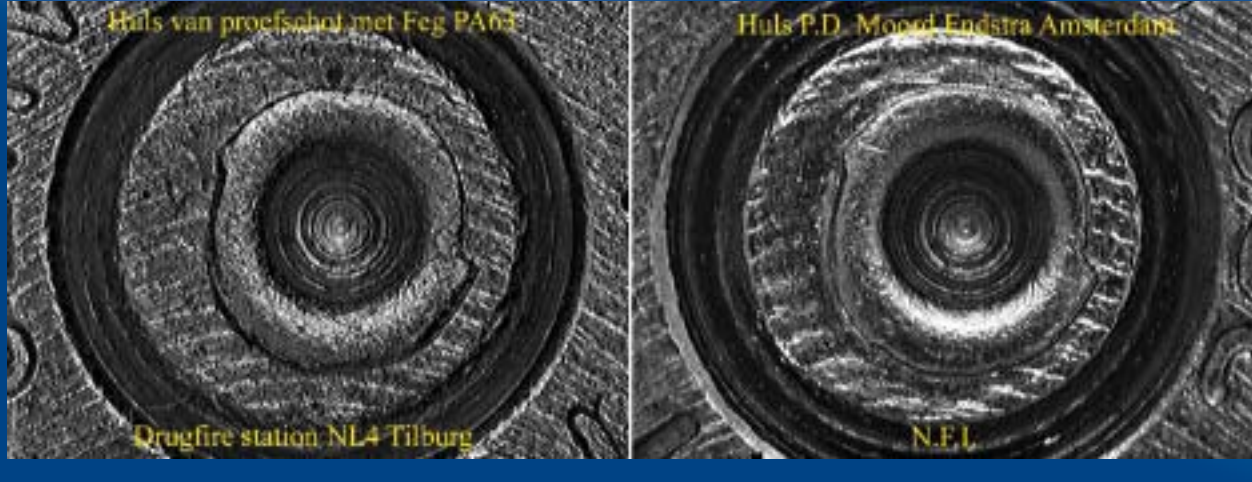

Hulzen uit het wapen waarmee Willem Endstra werd vermoord.

Nederland doet het NFI dat. Het land dat zo'n onderzoek hier aanvraagt in verband met een vuurwapen, kan de delictmunitie opsturen, plastic kopieën daarvan, of hulzen van extra proefschoten. Die worden vergeleken met de gegevens in de Landelijke Verzameling Kogels en Hulzen en daarna de database van IBIS.
IBIS wordt in Nederland veelvuldig geraadpleegd. Als er een goede hit uit komt, volgt meestal een handmatig vergelijkend onderzoek door het NFI. De onderzoeker kijkt niet alleen naar afvuursporen, zoals op het slaghoedje, maar ook naar doorlaadsporen. Daaraan is te zien of een huls in een bepaald wapen heeft gezeten, ook al is de kogel niet afgevuurd. Hiervoor worden ook sporen bekeken op de hulswand, wat bij de geautomatiseerde registratie door IBIS niet mogelijk is. Het handmatig onderzoek geeft meer zekerheid dan de vergelijking door IBIS en is daarom noodzakelijk als de sporen als zwaarwegend bewijs moeten dienen.
Het NFI heeft ook een 'expressdienst' om kogels en hulzen snel handmatig te laten onderzoeken. Dit is echter meer gericht op regulier zaakonderzoek bij schietincidenten. Hermsen: "Vaak kunnen we een indicatie geven om welk wapen en om hoeveel wapens het gaat. Dat is indicatief voor het onderzoek, de politie kan daar snel mee verder. We vergelijken die sporen later alsnog met andere zaken. Ook dat gaat snel als het echt moet, met een spoedprocedure handelen we dat binnen een werkweek af, inclusief de rapportage. Voor het geval kogels en hulzen eerst moeten worden onderzocht op DNA of andere sporen, bekijken wij de hulzen door de plastic verpakking. Zo kunnen we binnen vijf minuten zien van welk type of merk wapen zij afkomstig zijn." ■

Redactie.blauw@politieacademie.nl

Voor meer informatie:
PKN > Criminaliteit > Wapendelicten
PKN > Forensische opsporing > FO van vuurwapen